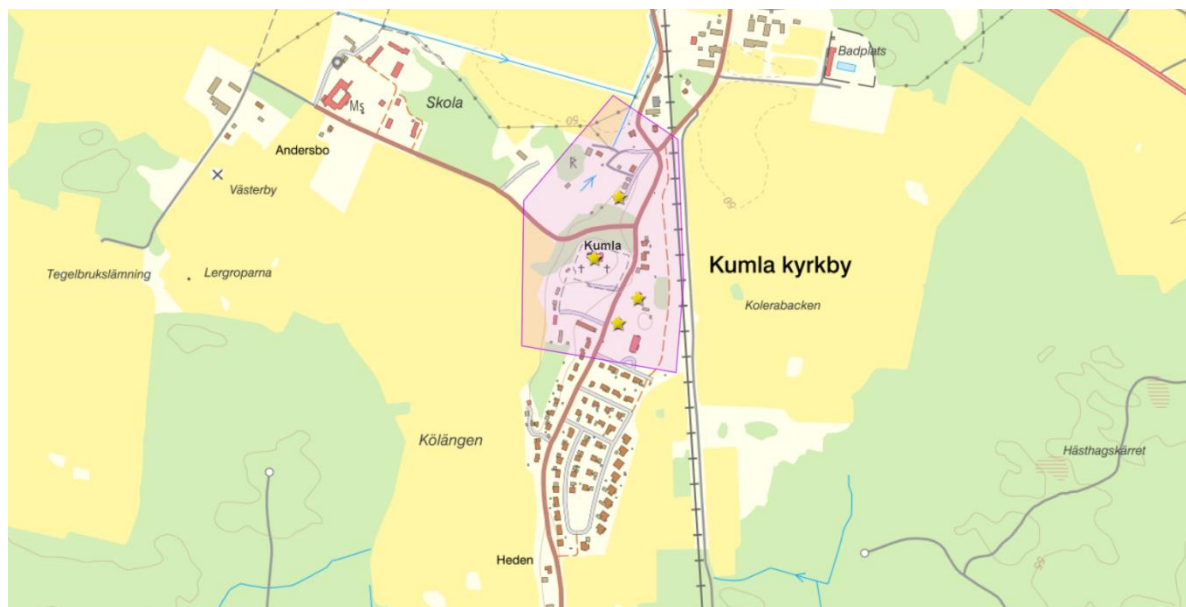

KUMLA KYRKBY

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Kumla kyrkby ligger i Sala kommun i östra delen av Västmanlands län. Kyrkbyn ligger på en ås i slättbygden. Socknen var länge dominerad av jordbruk och gårdarna relativt stora. I området finns stensättningar, högar och spår av bosättningar från yngre järnåldern. Bynamnet Kumla kommer troligen från ordet kummel, som betyder minnesmärke eller grav.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Den äldre Kumlavägen går längs Ranstaåsen som är en förgrening av den stora rullstensåsen Badelundaåsen. Åsarna har i länet varit viktiga kommunikationsleder och bosättningsplatser under förhistorisk och historisk tid. Norr om kyrkan delarna sig vägen. Järnvägen mellan Sala och Västerås byggdes år 1875. Stationen i Kumla fick namnet Tärna, för att undvika förväxling med Kumla i Närke. Stationen togs ur bruk år 1968 och stationsbyggnaden revs 1970. Stationens tillfartsväg är idag en del av en gång- och cykelväg som passerar öster om bebyggelsen.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Kumla kyrka är troligen en stenkyrka som uppfördes under 1300-talet. Den ersatte då en äldre kyrka på platsen. Sakristia och torn byggdes på 1700-talet. Exteriören från 1700-talet är bevarad. Uppe på åsen söder om kyrkan ligger hembygdsgården. Där finns en timrad parstuga från 1700-talet samt fyra mindre bodar med tidigare funktioner såsom spruthus, smedja, likbod och redskapsbod. Norr om kyrkan ligger prästgården som byggdes 1886. Ett mejeri anlades i norra delen av byn 1905. Handeln med jordbruksprodukter blev stor genom järnvägens effektiva transporter. Flera mindre affärsrörelser och en telegrafstation etablerades längs bygatan.

Nedanför kyrkans placering på höjden intill vägen finns byns två skolbyggnader. I samband med kommunreformen 1952 byggdes ett kommunkontor bredvid skolbyggnaderna. Den yngre av skolbyggnaderna samt kommunkontoret är idag pastoratbyggnader. Under 1950–1970-talen växte Kumla söderut med bostadsområden med kvartersstruktur. Bebyggelsen i söder är i huvudsak

koncentrerad till Kumlavägen. I norr övergår Kumla kyrkby i byn Sörhusta. Här byggdes ett utomhusbad, Tärnabadet, 1969.

1876 byggdes en folkskola strax utanför byn. Huvudbyggnaden stod klar år 1880 men fick sitt nuvarande utseende med klassiska detaljer som frontespis, kolonner och vitmålade hörnpilastrar 1928. Elev- och lärarbostäder byggdes under 1940-talet. Skolan har betytt mycket för orten.

GRÖNSTRUKTUR

På Ranstaåsen består vegetationen övervägande av tall. Kyrkogården är anlagd på åsen och har under historien utvidgats. En bogårdsmur omgärdar den äldre delen och runt den yngre finns häckar. I området kring kyrkan är miljön lummig med stora äldre ädellövträd och öppna gräsytor. Från prästgården upp mot kyrkan finns en kort allé av lövträd. Fortsättningen upp mot kyrkan är en stig som idag kantas av höga granar med underväxande sly.

BEBYGGELSE

I den äldre prästgården startade Tärna folkhögskola 1876 innan skolans huvudbyggnad stod färdig 1880. Den nya prästgården byggdes 1886 och ligger på samma tomt som den äldre. Den äldre prästgården användas som mejeri under en period från 1891.

Småbruket Kumla barnhem grundades av kyrkoherden Sven Thelin och hans hustru Carla Thelin mellan åren 1909–1911. Byggnaderna som låg norr om folkhögskolan är rivna och området kallas Barnhemsbacken.

En fattigstuga ska ha legat på området där skolbyggnaderna ligger idag. Där ska även en tidigare småskolebyggnad som uppfördes på slutet av 1870-talet legat. I byggnaden bodde även en barnmorska under perioder samt kyrkvaktmästaren. Byggnaden revs 1962. Kyrkskolan, den röda byggnaden närmst kyrkan, byggdes 1877 och byggdes ut 1912. Det bedrevs skolverksamhet i den fram till 1997. I den gula skolbyggnaden bedrevs det skolverksamhet fram till 2004.

Komministerbostaden var även klockargården. Den låg direkt söder om kyrkan på höjden intill platsen där hembygdsföreningen senare etablerar sig. På 1700-talet nämns att komministern bor på klockargården och på karta från början av 1900-talet anges platsen som klockargårdens. Byggnaderna revs 1964 och kvar finns en syrenberså.

Klockargården låg senare söder om skolbyggnaderna. Den byggdes på 1820-talet och monterades ner på 1960-talet. Idag kallas pastorsexpeditionen som ligger i det före detta kommunalkontoret för klockargården.

Intill backen upp till hembygdsgården ligger en pensionärlänga från 1950-talet i gult tegel. Kyrkstallarna låg längs med byvägen. De revs under 1900-talets mitt eller senare.

Bredvid skolbyggnaderna finns ett kommunkontor byggt på 1950-talet.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	Medeltid	Utseende 1700-tal
Ja Prästgård	1886	
Sockenstuga		
Klockaregård		Riven, låg mellan kyrkan och hembygdsgården
Fattigstuga		
Ja Skolhus	1877/sekelskifte 1900	2 st, ett är församlingshem idag.
Tiondebod		

Sockenmagasin		
Kyrkstall	Riven	
Övrig företeelse av vikt	1700-tal	Bygdegård
Övrig företeelse av vikt	1950-tal	Kommunhus

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	o 2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
1760–1860	
1860–1920	
1920–2000	
o Blandad tidsperiod	

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Bebyggelsen följer Ranstaåsens sträckning. Skyltning om historik genom hembygdsföreningen.

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, hembygdsverksamhet, privata bostäder.

ATT TÄNKA PÅ

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Har det funnit sockenmagasin, tiondebod eller sockenstuga? Hembygdsföreningen nämner en stor ek på sin hemsida- placering?

KÄLLOR

Kulturhistorisk karakteristik Kumla kyrka, 2005, Västerås stift.

Ortsanalis för Kumla kyrkby, Sala kommun 2012

Lantmäteriet, äldre kartmaterial, www.lantmateriet.se 2021-12-28

Fornlämningsregistret, www.raa.se 2021-12-29

Kumla kyrka.

Öppen grön yta med ekar vid kyrka och hembygdsgård.

Infarten till hembydsgården.

Före detta prästgård.

Väg/stig från före detta

prästgården upp till kyrkan.

Före detta skola, idag församlingshem med kyrka i bakgrunden.

Före detta skolbyggnad.

Före detta kommunkontor.

Tärna folkhögskolas huvudbyggnad.